Young Scholars Union

IMCOFE'19

ANTALYA | 24-26, APRIL 2019

PROCEEDING & ABSTRACT BOOK

ISBN: 978-605-68882-6-7

Editor: Tuğrul AKTAŞ
Page Design: Kadir OĞUZ
ISBN: 978-605-68882-6-7

All Rights Reserved. The photographs, pictures and texts in this book may not be copied, reproduced, printed or published by any means, including photocopying, without the permission of YSU.

Young Scholars Union (YSU)
Gsm: 0536 853 3788
www.ysunion.org / ysunion@gmail.com

FOREWORD

The International Multidisciplinary Congress of Eurasia (IMCOFE) was held by "Young Scholars Union" at Antalya/TURKEY from 24 to 26 April 2019.

IMCOFE is aimed to come together with scientific studies scholars working in different disciplines, to exchange knowledge and experiences and thus to prepare the ground for multidisciplinary studies.

The scope of IMCOFE is to discuss the recent progress and to establish a view on the future of social, educational, health, natural and technical sciences. Over the years, the IMCOFE has contributed to society through vary of multidisciplinary studies.

To help make IMCOFE a great success, we have received tremendous support from many organizations and private companies. I would like to express my sincere gratitude to those who have supported us.

I am delighted and honored to announce that the 91 participants from 7 countries such as Turkey, USA, Iraq, Azerbaijan, Macedonia, Uzbekistan have presented 156 papers. They presented the most compelling scientific researches whilst addressing the latest developments.

On behalf of the Organizing Board and the Scientific Committee of Young Scholars Union, I hope you will join us; we look forward to welcoming you to YSU.

Congress Chairperson
Prof. Dr. Leila T. POTANINA
Moscow State Regional University

Congress Chairman

Prof. Dr. Leila T. POTANİNA (Moscow University for the Humanities)

Organizing Board

Prof. Dr. Alaeddin BOBAT (Kocaeli University)
Prof. Dr. Fikret YAŞAR (Van Yüzüncü Yıl University)
Prof. Dr. Hasan Hüseyin ÖZTÜRK (Çukurova University)
Assoc. Prof. Dr. Sevinc ALLAHYAROVA (Bakü State University)
Assist Prof. Dr. Nuran AKYURT (Marmara University)
Assist Prof. Dr. Özlem KARADAĞOĞLU (Kafkas University)
Dr. Giovanni BRANCATO (Roma Sapienza University)
Dr. Khaled ALKHALED (Mosul University)
Dr. Ali KONAK (Karabük University)
Dr. Melissa STOLFI (Roma Sapienza University)
Lect. Hanifi KÜÇÜKSARIYILDIZ (Karamanoğlu Mehmetbey University)

Scientific Board

Prof. Dr. Alaeddin Bobat	Kocaeli University
Prof. Dr. Bayramali Nazıroğlu	Recep Tayyip Erdoğan University
Prof. Dr. Gusev Alexey Nikolaevich	Lomonosov Moscow State University
Prof. Dr. Handan Mert	Van Yüzüncü Yıl University
Prof. Dr. İsmail Ercan	Düzce University
Prof. Dr. Mahmut Çetin	Çukurova University
Prof.Dr. Adem Efe	Süleyman Demirel University
Prof.Dr. Ahmad Faris Ismail	International Islamic University Malaysia
Prof.Dr. Ali Musa	Çukurova University
Prof.Dr. Ali Öztürk	Düzce University
Prof.Dr. Ebru Ozgen	Marmara University
Prof.Dr. Fikret YAŞAR	Van Yüzüncü Yıl University
Prof.Dr. Hasan Hüseyin Öztürk	Çukurova University
Prof.Dr. Hikmet Asutay	Trakya University
Prof.Dr. İsa Özaydın	Kafkas University
Prof.Dr. Meftah Hrairi	International Islamic University Malaysia
Prof.Dr. Rovshan Aliyev	Bakü State University
Prof.Dr. Shahrum Abdullah	Universiti Kebangsaan Malaysia
Prof.Dr. Tarkan Şahin	Kafkas University
Assoc.Prof.Dr. Ahmet Beycioğlu	Adana Science and Technology University
Assoc.Prof.Dr. Alaattin Kaçal	Kütahya Dumlupınar University
Assoc.Prof.Dr. Arif Ayar	Amasya University
Assoc.Prof.Dr. Ayhan Orhan	Kocaeli University
Assoc.Prof.Dr. Aytekin Efendiyeva	Bakü State University
Assoc.Prof.Dr. Berna Oto	Van Yüzüncü Yıl University
Assoc.Prof.Dr. Burcu Umut Zan	Çankırı Karatekin University
Assoc.Prof.Dr. Ehlinaz Torun Kayabaşı	Kocaeli University
Assoc.Prof.Dr. Elif Tezel Ersanlı	Sinop University
Assoc.Prof.Dr. Erdoğan Mehmet Özkan	Yıldız Technic University
Assoc.Prof.Dr. Erwin Sulaeman	International Islamic University Malaysia
Assoc.Prof.Dr. Faruk Özel	Karamanoğlu Mehmetbey University
Assoc.Prof.Dr. Fatih Taşpınar	Düzce University
Assoc.Prof.Dr. Gökhan Bilir	Kafkas University
Assoc.Prof.Dr. Gökhan Oto	Van Yüzüncü Yıl University
Assoc.Prof.Dr. Hatice Selin Pürselim	Marmara University
Assoc.Prof.Dr. Halil Durak	Van Yüzüncü Yıl University
Assoc.Prof.Dr. Hikmet Yeter Çoğun	Çukurova University
Assoc.Prof.Dr. Hilmi Toker	Muğla Sıtkı Koçman University
Assoc.Prof.Dr. Kadir Bozukluhan	Kafkas University
Assoc.Prof.Dr. Kamala Gahramanova	Avrasya University
Assoc.Prof.Dr. M. Akif Arvas	Van Yüzüncü Yıl University
Assoc.Prof.Dr. Metin Öğün	Kafkas University
Assoc.Prof.Dr.Mirvari Agayeva	Bakü State University
Assoc.Prof.Dr. Muhammed Said Fidan	Bursa Technic University
Assoc.Prof.Dr. Murat Korunur	Munzur University

Assoc.Prof.Dr. Mustafa Yüksek	Kafkas University
Assoc.Prof.Dr. Mücteba Uysal	İstanbul University
Assoc.Prof.Dr. Nazlı Hasanova	Bakü State University
Assoc.Prof.Dr. Nevin Turan Özek	Muş Alparslan University
Assoc.Prof.Dr. Nuray Zan	Çankırı Karatekin University
Assoc.Prof.Dr. Oğuz Merhan	Kafkas University
Assoc.Prof.Dr. Paşayeva Günel	Bakü State University
Assoc.Prof.Dr. Qurban Qasımov	Bakü State University
Assoc.Prof.Dr. Sait Dündar Sofuoğlu	Kütahya Dumlupınar University
Assoc.Prof.Dr. Şerafettin Ekinci	Selçuk University
Assoc.Prof.Dr. Tolga Kara	Marmara University
Assoc.Prof.Dr. Tugay Ayaşan	Ministry Of Agriculture And Forestry Eastern Mediterranean Agricultural Research Institute
Assoc.Prof.Dr. Valeh Hacıyev	Bakü State University
Assoc.Prof.Dr. Zeliha Yazıcı	Akdeniz University
Assist.Prof.Dr. Ahmet Çifci	Burdur Mehmet Akif Ersoy University
Assist.Prof.Dr. Ahmet Uyar	Erciyes University
Assist.Prof.Dr. Ayşe Neslihan Dündar	Bursa Technic University
Assist.Prof.Dr. Bayram Kırmızıgül	Munzur University
Assist.Prof.Dr. Bekir Güney	Karamanoğlu Mehmetbey University
Assist.Prof.Dr. Belkız Kızıltan	Avrasya University
Assist.Prof.Dr. Canan Aksoy	Karadeniz Teknik University
Assist.Prof.Dr. Celal Şahin Ermutlu	Kafkas University
Assist.Prof.Dr. Cihan Kürkçü	Kırşehir Ahi Evran University
Assist.Prof.Dr. Dilan Tüysüz	Adnan Menderes University
Assist.Prof.Dr. Dilek Yaralı	Kafkas University
Assist.Prof.Dr. Dursun Ali Demirboga	Çukurova University
Assist.Prof.Dr. Ekrem Akbulut	Munzur University
Assist.Prof.Dr. Elsev Brina Lopar	Prizren University
Assist.Prof.Dr. Fatma Hamurcu	Bartın University
Assist.Prof.Dr. Ferhat Kızılgeçi	Şırnak University
Assist.Prof.Dr. Gencay Taşkın Taşcı	Kafkas University
Assist.Prof.Dr. Gizem Mısır	Karamanoğlu Mehmetbey University
Assist.Prof.Dr. Gökçe Çiçek Ceyhun	Bursa Technic University
Assist.Prof.Dr. Günay Beyhan	Sakarya University
Assist.Prof.Dr. Hasan Hüseyin Ciritcioğlu	Düzce University
Assist.Prof.Dr. Hüseyin Önder	Dumlupınar University
Assist.Prof.Dr. İlkay Kutlar	Akdeniz University
Assist.Prof.Dr. İlknur Kutlar Yaylalı	Selçuk University
Assist.Prof.Dr. Jaffar Syed Mohamed Ali	International Islamic University Malaysia
Assist.Prof.Dr. Kazım Biber	Balıkesir University
Assist.Prof.Dr. Mahmut Akkor	Kırklareli University
Assist.Prof.Dr. Mahmut Ünaldı	Selçuk University
Assist.Prof.Dr. Mehmet Sedat İpar	Sinop University
Assist.Prof.Dr. Mustafa Aça	Karadeniz Technic University
Assist.Prof.Dr. Mükremin Ölmez	Kafkas University
Assist.Prof.Dr. Namık Kılınç	Iğdır University
Assist.Prof.Dr. Nesrin Karaca Sanyürek	Munzur University
Assist.Prof.Dr. Nilay Özkütük	Ege University
Assist.Prof.Dr. Nurgül Özdemir	İzmir Demokrasi University
Assist.Prof.Dr. Oğuzhan Uzun	Erciyes University
Assist.Prof.Dr. Serap Koral Taşcı	Kafkas University
Assist.Prof.Dr. Serden Başak	Artvin Çoruh University
Assist.Prof.Dr. Seyhan Mercan Kalaycı	Van Yüzüncü Yıl University
Assist.Prof.Dr. Sibel Şentürk	Mehmet Akif Ersoy University
Assist.Prof.Dr. Songul Alşan	Erzincan University
Assist.Prof.Dr. Şerife Önder	Dumlupınar University
Lect.Dr. Ahmet Çoşkun	Akdeniz University
Lect.Dr. Alev Önder	Adana Bilim Ve Teknoloji University
Lect.Dr. Cemre Eda Yar	Ankara Hacı Bayram Veli University
Lect.Dr. Çimen Bayburtlu	Marmara University
Lect.Dr. Halime Ergün	Necmettin Erbakan University
Lect.Dr. İnayet Burcu Toprak	Akdeniz University
Lect.Dr. Mahmut Bingöl	Yalova University
Lect.Dr.. Mehmet Büyükyıldız	Yalova University
Lect.Dr. Reyhan İsmet Özsarı	Balıkesir University
Dr. Alper Ergün	Karabuk University

Dr. Bityutskaya Ekaterina Vladimirovna	Moscow State University Lomonosov
Dr. Can Yaman	Eskişehir Osmangazi University
Dr. Derya Tama	Ege University
Dr. Fehmi Ünsalan	Kocaeli University
Dr. Khalid Anwar Khalıd	Mosul University
Dr. Kuznetsova Galina Dmitrievna	Moscow State Pedagogical University
Dr. Mohammed Ali Fayyadh	Duhok University
Dr. Muthanna Ahmed Mohammed Tayeb Alsoufy	Mosul University
Dr. Nuray Türkoğlu	Sinop University
Dr. Pelin Keleş Öztürk	Ministry Of Agriculture And Forestry Biological Control Research Institute
Dr. Salim Ahmed Khudhur	Mosul University
Dr.Edu. Aybüke Yalçın	Ankara Hacı Bayram Veli University
Dr.Edu. Esin Hazneci	Ondokuz Mayıs University
Dr.Edu. Popova Svetlana	Cherepovets State University
Dr.Edu. Sezen Güngör	Tekirdağ Namık Kemal University
Learning Officer Cuma Kara	Artvin Çoruh University
Learning Officer Sevilay Akalp	Harran University

*** Presenting Author**

EŞYANIN TAŞINMASINA UYGULANACAK HUKUKU DÜZENLEYEN MÖHUK MD. 29/II'DEKİ ŞARTLARIN GERÇEKLEŞMEMESİ HALİNDE UYGULANACAK HUKUK

Hatice Selin PÜRSELİM
Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Türkiye
hselinpurselim@marmara.edu.tr

Özet

Küresel ticaretin gelişmesiyle eşyanın bir ülkeden başka bir ülkeye taşınması artmış, ancak bu durum birçok sorunun da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin malların zamanında teslim edilememesi veya taşıma sırasında gerekli tedbirler alınmadığı için malların ayıplı hale gelmesi büyük maddi kayıplara neden olmaktadır. Milletlerarası ihtilafların kolaylıkla çözüme bağlanması amacıyla, başta 1956 tarihli Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Sözleşmesi (CMR) olmak üzere birçok milletlerarası sözleşme yapılmıştır. Yabancılık unsuru taşıyan fakat milletlerarası sözleşmelerin kapsamına girmeyen hallerde ise, Türk mahkemesi, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) md. 29 uyarınca davada uygulanacak hukuku tespit etmek zorundadır.

MÖHUK md. 29/I uyarınca, eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeler tarafların seçtikleri hukuka tabidir. Ancak uygulamada, tarafların sözleşme hazırlarken uygulanacak hukuku -çoğunlukla- ihmal ettikleri görülmektedir. Şayet taraflar hukuk seçimi yapmadıysa, sözleşmenin kuruluşu sırasında taşıyıcının esas iş yerinin bulunduğu ülke aynı zamanda yüklemenin veya boşaltmanın yapıldığı ülke veya gönderenin esas iş yerinin bulunduğu ülke ise bu ülkenin sözleşmeyle en sıkı ilişkili olduğu kabul edilecek ve sözleşmeye bu ülkenin hukuku uygulanacaktır (MÖHUK md. 29/II). Görüldüğü üzere, MÖHUK md. 29/II, taşıyıcının esas iş yeri hukukunun uygulanmasını belirli şartların varlığına bağlamıştır. Bu şartların sağlanmaması halinde uygulanacak hukukun tespiti hangi kritere göre yapılacaktır? Bir görüş uyarınca, bu halde MÖHUK md. 29/III uygulanarak sözleşmeyle en sıkı ilişkili hukuk tespit edilmelidir. İkinci görüş uyarınca, davaya uygulanacak hukuk MÖHUK md. 24/IV uyarınca belirlenmelidir. Çalışmada, bu iki görüş tartışılacak ve mukayese yapılması amacıyla 17.06.2008 tarihli Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü (Roma I Tüzüğü) md. 5'e yer verilecektir. Zira Tüzük md. 5/I, MÖHUK md. 29'dan farklı olarak, aranan şartların sağlanmaması halinde, ihtilafa, taraflarca kararlaştırılmış olan malların teslim yeri hukukunun uygulanması gerektiğini düzenlemiştir.

Anahtar kelimeler: MÖHUK md. 29, 17.06.2008 tarihli Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü md. 5, Roma I Tüzüğü, Eşyanın taşınmasına uygulanacak hukuk, Taşıyıcının esas iş yeri hukuku.

Law Applicable To Contracts For The Carriage Of Goods In Case The Conditions Set Forth Under Article 29/II Of MÖHUK Are Not Met

Abstract

The development of global trade increased the frequency of carriage of goods from one country to another, but this situation led to many problems. For example, non-delivery of the goods on time or goods becoming defective as a result of not taking the necessary precautions during carriage causes substantial pecuniary losses. In order for international disputes to be easily settled, many international conventions, including particularly the Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road dated 1960 (CMR). On the other hand, cases with an international element which do not fall within the ambit of the international conventions, Turkish courts have to determine the applicable law in accordance with Article 29 of the Law on Private International Law and International Procedural Law (MÖHUK).

Pursuant to MÖHUK Article 29/I, contracts for the carriage of goods are subject to the law chosen by the parties. However, it is observed in practice that the parties – frequently – neglect choosing the applicable law when they are drafting the contract. In case the parties do not choose the applicable law, if the country where the main place of business of the carrier at the time of conclusion of the contract is the same place as the country in which the loading or discharge took place or the country the consignor's principal place of business is situated, then the said country shall be accepted as the country having the closes connection with the contract and its law shall apply (MÖHUK Article 29/II). As it can be seen, MÖHUK Article 29/II requires certain conditions to be fulfilled for the application of the law of the principal place of business of the carrier. According to which criteria the law applicable shall be determined if these conditions are not met? Pursuant to one scholarly view, in this case MÖHUK Article 29/III should apply and the law having the closest connection with the contract should be determined. According to another view, the law applicable to the case should be determined in accordance with the MÖHUK Article 24/IV. In this study, these two opinions shall be discussed and Article 5/I of the Regulation of the European Parliament and of the Council of 17.06.2008 on the Law Applicable to Contractual Obligations (Rome I Regulation) shall also be mentioned for the purpose of comparison. In fact, Article 5/I of the Regulation, in contradistinction to MÖHUK Article 29, stipulates that if the requirements are not met, the law of the country where the place of delivery shall apply.

Keywords: MÖHUK Article 29, Regulation of the European Parliament and of the Council of 17.06.2008 on the Law Applicable to Contractual Obligations Article 5, Rome I Regulation, Law applicable to a contract for the carriage of goods, Principal place of business of the carrier.

GİRİŞ

Mülga 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'da (MÖHUK) eşyanın taşınmasına dair hazırlanan sözleşmelere yönelik özel bir kanunlar ihtilafı kuralı yer almamaktaydı. Bu sözleşmeler, mülga MÖHUK md. 24'te sözleşmelere uygulanacak hukuku düzenleyen genel kaideye dahil edilmekteydi. 27.11.2007 tarihinde kabul edilen MÖHUK md. 29, eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmelere uygulanacak hukuka ayrıca yer vermiştir.

Ancak milletlerarası eşya taşıma hukukuna öncelikle milletlerarası sözleşmelerin yön verdiğini söylemek gerekir. Örneğin Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı için Mukavele Sözleşmesi (CMR), milletlerarası karayolu taşımacılığında yeknesak kaideler getirmeyi amaçlayarak taşıyıcının sorumluluklarını belirleyen bir yapıya sahiptir. Uluslararası Hava Taşımalarına İlişkin Bazı Kuralların Birleştirilmesi Hakkındaki Varşova Sözleşmesi'nin de benzer bir gayesi vardır. Sözleşme, milletlerarası hava taşımasından doğan ihtilaflar ve taleplerle ilgili yeknesak kaideler düzenlemiş ve taşıyıcının sorumluluğunu sınırlandırmıştır. Milletlerarası Demiryolu Taşımacılığına Dair Sözleşme (COTIF) ve ekleri ise başka bir örnek olarak sunulabilir. Bu ve benzeri sözleşmelerin uygulama alanına giren eşya taşıma sözleşmeleri için öncelik milletlerarası sözleşme kaidelerinin

uygulanmasıdır. İhtilafla ilgili milletlerarası sözleşmenin bulunmaması halinde veya milletlerarası sözleşmede kanunlar ihtilafı kaidesi bulunmaması halinde veyahut mevcut ihtilafın milletlerarası sözleşme kapsamına girmemesi halinde MÖHUK uygulanacaktır.

1. MÖHUK Kapsamında Eşyanın Taşınmasına Dair Sözleşmelerin Konusu

İnsanların ihtiyaçlarını gidermeye yarayan iktisabı kabil, yani üzerlerinde fiili ve hukuki hakimiyet kurulmaya elverişli olan maddi mallara eşya denilmektedir; eşyayı ifade etmek üzere eski hukukta ayn kelimesi kullanıldığından, günümüzde hala ayni hak kavramına yer verilmektedir (Akipek, 1972: 32). Her türlü eşya MÖHUK md. 29'da düzenlenen sözleşmenin konusunu oluşturabilir. İnsan vücudu ayni hakkın konusunu oluşturmadığı gibi insanın kendi vücudu üzerindeki hakkı şahsiyet hakkıdır (Oğuzman ve Seliçi 1997:4). İnsana ait organlar ve -tartışmalı olmakla beraber- ceset de eşya sayılmamaktadır; fakat insan vücudundan ayrılan parçaların (saç, tırnak, takma diş gibi) eşyanın konusunu oluşturdukları ve ayrılmayı takiben ayrıldıkları şahsın mülkiyetine geçtikleri ilke olarak kabul edilmektedir (Oğuzman ve Seliçi 1997:5). Bu halde, insan vücuduna ayrılmaz bir şekilde takılanların (onarılamaz halde kırılan kemiğin yerine takılan platin gibi) eşya niteliği taşımayacağı, ancak takma tırnak gibi vücuttan ayrılması mümkün olanların eşya niteliğine sahip olacağı söylenebilir. Alman bilim adamı ve anatomist Dr. Gunter Von Hagens'ın ve bir çeşit plastikleştirme (plastinasyon) yoluyla çürümez niteliği kazandırdığı iki yüzden fazla insan bedeni parçasının yer aldığı 48 milyon kişinin ziyaret ettiği "Body Worlds/Orijinal Vücut Dünyası-Yaşam Döngüsü" sergisinin milletlerarası taşımacılığının hangi madde kapsamına gireceği sorusu akla gelmektedir. İnsan bedenlerinin etik anlamda eşya olarak kabul edilmeyeceğini düşünmekteyiz, ancak bu ihtimalde serginin konusunun olmayacağı fikri ortaya çıkmaktadır.

Sözleşmenin konusu deniz, hava ve demiryolu gibi her türlü eşya taşıma şekli olduğundan, kişilerin taşınmasından doğan ihtilaflar bu madde kapsamına girmemektedir. MÖHUK'ta kişilerin taşınmasına dair özel bir sözleşme yoktur. MÖHUK'ta bu konuda bir eksiklik olduğunu, bu alana dair ayrı bir kanunlar ihtilafı kuralı hazırlanması gerektiğini düşünmekteyiz. Ancak bu yönde ayrı bir kanunlar iihtilafı kuralı olmadığından, bu tür ihtilaflarda MÖHUK md. 24'te yer alan genel kaidenin uygulanmasını öneren düşünceye katılmaktayız (Tekinalp ve Uyanık, 2016: 338; Şanlı vd. 2018: 296). Kişi, evcil hayvanı ile seyahat etmek isterse, bu halde MÖHUK kapsamında hangi kaideye gidilmelidir? Kanımızca, evcil hayvan, sahibiyle birlikte sahibinin sözleşmesi kapsamında seyahat etmekte ise, bu halde MÖHUK md. 24 uygulanacaktır. Evcil hayvan için taşıma firması tarafından ayrı bir sözleşme yapılmış ise, artık MÖHUK md. 29 uygulanacaktır. Kişinin evcil hayvanı ile seyahat etmesiyle ilgili Roma I Tüzüğü kapsamında da aynı ayrıma yer verilmiştir: Şayet evcil hayvan için ayrı bir sözleşme yapılmış ise, burada hukuk seçimi Roma I Tüzüğü md. 5/I uyarınca yapılırken, ayrı bir sözleşme yapılmayıp seyahat yolcunun sözleşmesi üzerinden hazırlanmış ise, bu halde de Tüzük md. 5/II uygulama alanı bulacaktır (Leible, 2019: Rn. 34).

Kanun koyucu, paket tur sözleşmelerini ayrı olarak değerlendirdiği için paket turdan kaynaklanan ihtilaflarda MÖHUK md. 26'da düzenlenen tüketici sözleşmelerine gidilmesi gerekmektedir. Paket tur benzeri olup fakat paket tur kavramına girmeyen sözleşmelerin ise, MÖHUK md. 24'ün uygulama alanına gireceği düşünülmektedir. Tek seferlik çarter sözleşmeleri ve esas konusu eşya taşıma olan diğer sözleşmelerin MÖHUK md. 29 kapsamına girdiği kanun koyucu tarafından ayrı olarak belirtilmiştir.

2. Eşyanın Taşınmasına Dair Sözleşmelerde Hukuk Seçimi

Modern sözleşme anlayışının gereği, tarafların hazırladıkları sözleşmede, bir ihtilafın ortaya çıkması halinde uygulanacak hukuku önceden belirlemeleridir; böylelikle hukuki güven ve ticari alanda zaruri olan belirlilik ihtiyacı da karşılanmış olmaktadır (Sargın, 2002: 37; Güngör, 2007: 190). MÖHUK md. 29/I uyarınca eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeler tarafların seçtikleri hukuka tabidir. Tarafların açık bir hukuk seçimi yerine örtülü hukuk seçimine yer vermesi halinde, bu seçim MÖHUK md. 29 uyarınca ihtilafın çözümünde kullanılabilir mi? Örtülü hukuk seçiminde, tarafların sözleşmeye uygulanacak hukukla ilgili açıkça izah edilmemiş iradeleri söz

konusudur (Özdemir Kocasakal, 2010: 44; Çalışkan, 2014: 63; Bayata Canyaş, 2011: 112). Sözleşmedeki hükümlerden ve şartlardan, tarafların iradesiyle örtülü bir hukuk seçildiği anlaşılmalıdır (Turhan, 1989-1990:125). Örtülü hukuk seçimi, tarafların irade beyanlarının dış dünyaya nasıl yansıdığını ifade etmekte olup, hukuk seçiminin bir şekil şartına bağlandığı anlamına gelmemektedir (Akıncı, 1992: 13). Mülga Roma Konvansiyonu md. 3'te, örtülü hukuk seçiminin hangi hallerde kabul edileceği belirtilmiştir; Roma I Tüzüğü md. 3'te ise, bu tanımın daha net bir şekilde açıklandığını görmekteyiz (Bayata Canyaş, 2011: 114). Uygulamada yetkili mahkemenin seçimi ile hukuk seçimi birbirine karıştırılmaktadır. Davayı görecek mahkemenin seçilmesi, yetkilendirilen mahkemenin davayı doğrudan kendi hukukuna göre göreceği anlamına gelmemektedir. Pek tabii ki yetkilendirilen mahkeme, örneğin Zürih mahkemesi davayı örtülü olarak seçilen Türk hukuku uyarınca görebilir. Bu noktada, tarafların iradesinin ne yönde olduğuna bakılması gerekmektedir; örneğin Türkçe ve Almanca dillerinde kaleme alınmış ve Zürih mahkemesinin yetkili kılındığı milletlerarası sözleşmede Alman hukukunda öngörülen sürelere ve ayıplı malın tespiti ile iadesine dair maddelere göndermede bulunulmuş ise, bu sözleşmede örtülü hukuk seçiminin varlığı (Alman hukuku) kabul edilmelidir (Pürselim, 2018: 84).

3. MÖHUK md. 29/I Uyarınca Hukuk Seçimi Yapılmaması Halinde Uygulanacak Hukuk

3.1. MÖHUK md. 29/II Uyarınca Uygulanacak Hukukun Tespiti

Tarafların hukuk seçimi yapmamaları halinde, MÖHUK md. 29/II kesişim kümesi sistemini önermektedir. Bu halde, sözleşmenin kuruluşu sırasında taşıyıcının esas iş yerinin bulunduğu ülke aynı zamanda yüklemenin veya boşaltmanın yapıldığı ülke veya gönderenin esas işyerinin bulunduğu ülke ise bu ülkenin sözleşmeyle en sıkı ilişkili olduğu kabul edilmekte ve sözleşmeye bu ülkenin hukuku uygulanmaktadır. Kanun koyucunun bazı sözleşme tipleri için özel bağlama kuralları getirme yoluna gitmesi, yani en sıkı ilişkili hukuku kendisinin tayin etmesi, hukuki kesinliği ve güvenliği sağlamaktadır (Tekinalp, 1986: 447; Turhan, 1989-1990: 143). Örneğin taşıyıcının esas iş yeri İskenderiye'de, yükleme limanı İskenderiye'de, boşaltma limanı İskenderun'da ve gönderenin esas iş yeri İsfahan'da ise, sözleşmeyle en sıkı ilişkili yer hukukunun Mısır hukuku olduğu kabul edilmektedir. Ortaya çıkan uyuşmazlık, Mısır hukuku uyarınca çözülecektir. Kanun koyucunun md. 29/II'de esas iş yeri kavramına yer vermesi, kötü niyetli uygulamaların engellenmesini amaçlamaktadır. İş yerinin vasıflandırılması için ise, TTK md. 11/I'deki tanımdan hareket edilmesi gerekmektedir.

3.2. MÖHUK md. 29/II'deki Şartların Gerçekleşmemesi Halinde Uygulanacak Hukuk

Yukarıdaki ihtilaf, boş bir kesişim kümesinin ortaya çıkmaması halinde, yukarıda izah ettiğimiz şekilde çözülecektir. Fakat taşıyıcının esas iş yeri İskenderiye'de, yükleme limanı İstanbul Haydarpaşa'da, boşaltma limanı İskenderun'da ve gönderenin esas iş yeri İsfahan'da ise, sözleşmeyle en sıkı ilişkili yer hukuku belirlenememektedir. Bir görüş, MÖHUK md. 29/II'de yer alan hukuk tespitine dair şartlar gerçekleşmiyorsa, MÖHUK md. 29/III'e gidilmesi yönündedir (Şanlı vd. 2018: 296; Partalcı, 2017: 790). MÖHUK md. 29/III uyarınca, halin bütün şartlarına göre eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması halinde sözleşmeye bu hukuk uygulanacaktır.

Savunduğumuz görüşe göre, MÖHUK md. 29/II'de yer alan kanunlar ihtilafı kuralı uyarınca bir hukuk tespiti yapılamıyorsa yani sözleşmenin kuruluşu sırasında taşıyıcının esas iş yerinin bulunduğu ülke aynı zamanda yüklemenin veya boşaltmanın yapıldığı ülke veya gönderenin esas işyerinin bulunduğu ülke değilse, bu halde uygulanacak hukuk MÖHUK md. 29/II'ye göre belirlenemeyecektir. Ancak MÖHUK md. 29/III'e de gidilmemesi gerekir. Zira MÖHUK md. 29/III istisnai bir kuraldır ve halin bütün şartlarına göre eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması halinde sözleşmeye bu hukuk uygulanacaktır. MÖHUK md. 29/III'e gidilebilmesi için MÖHUK md. 29/II'ye göre bir hukukun belirlenmiş olması gerekmektedir; belirlenen bu hukuka nazaran sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması şarttır ve işte bu halde MÖHUK md. 29/III uygulanabilecektir. Örneğin, sözleşmenin kuruluşu anında taşıyıcının esas iş yeri İskenderiye'de, yükleme limanı İstanbul Haydarpaşa'da, boşaltma limanı İskenderun'da ve gönderenin esas iş yeri İskenderiye'de ise,

sözleşmeyle en sıkı ilişkili yer hukuku Mısır hukukudur. Fakat bu ihtilafta lisanı Türkçe olan sözleşmeyle ilgili tüm toplantılar, işlem ve hazırlıklar Türkiye'de yapılmış, taşıyıcı ve gönderen Türkiye'de ikametgahları olan Türk vatandaşları ise, ödemelerin yapıldığı yer Türkiye ise, kanımızca artık burada MÖHUK md. 29/III uyarınca Türk hukuku Mısır hukukuna nazaran daha sıkı ilişkili kabul edilerek uygulanmalıdır. Doktrinde, kanun koyucunun, taşıyıcının esas iş yeri hukukunun her zaman yer itibarıyla sıkı ilişkiyi göstermeyeceğini önceden kabul ettiği ifade edilmektedir (Doğan, 2019: 439).

Görülmektedir ki, MÖHUK md. 29/III'ün uygulanabilmesi için önce halihazırda bir hukuk olmalı ve bu hukuka nazaran sözleşmeyle ilgili daha da sıkı ilişkili bir hukukun bulunması gerekmektedir. Savunduğumuz gerekçe, sıkı ilişkili bir hukukun olmadığı halde, daha sıkı ilişkili bir hukuku tespit etme imkanı bulunmadığı, bu nedenle de MÖHUK md. 29/III'e gidilemeyeceğidir. Öyleyse MÖHUK md. 29/II'nin uygulanamadığı ihtilaf hangi hukuka göre çözülecektir? Maddenin gerekçesinde ihtilafın MÖHUK md. 24'te yer alan genel kurala göre çözüleceğini belirtilmiştir (Aynı yönde bkz. Çelikel ve Erdem, 2017: 435; Can ve Toker, 2016: 311; Aybay ve Dardağan, 2008: 269). Kanaatimizce ihtilaf, sıkı ilişkili bir hukuk olmadığı halde, daha sıkı ilişkili bir hukuku tespit etme imkanı da bulunmadığından MÖHUK md. 24'e göre çözümlenecektir.

Maddenin gerekçesinde ve doktrinde (Aybay ve Dardağan, 2008: 269; Çelikel ve Erdem 2017: 435; Can ve Toker, 2016: 311) somut adaletin yerine getirilmesi imkanı sağladığı ifade edilen MÖHUK md. 29/III'ün uygulanma kriterleri neler olmalıdır? Nomer, bu tespit için üzerinde karar verilmesi gereken maddi ilişkinin özelliklerine ve menfaatler dengesine bağlı bir bağlanma noktasının aranması gerektiğini; yetki anlaşması, ifa yeri, iş yeri, tüzel kişilerin merkezleri, sözleşmenin lisanı, tarafların yerleşim yerleri ve mutad meskenleri gibi sözleşmede ağırlık teşkil eden hal ve şartların incelenmesi gerektiğini belirtmektedir (2017: 330; ayrıca bkz. Vyvers, 2013: 225). Ancak belirtmek gerekir ki, Nomer'e göre bunlardan hiçbiri daha sıkı ilişkiyi kurmak için yeterli olmamaktadır; birden fazlasının aynı hukuku göstermesi halinde neticeye varılmaktadır (2017: 330).

Alman Federal Mahkemesi'nin (BGH) 2009 tarihli kararı daha sıkı ilişkinin tespiti açısından dikkat çekicidir: Merkezi Letonya/Riga'da bulunan bir havayolu şirketinin web sayfasının büyük bölümü Almanca olarak hazırlanmıştır ve web sayfası "de" ile bitmektedir. Web sayfasındaki menüye bakıldığında vergi ve harçlar adı altında bir bölümün yer aldığı görülmektedir; ancak bu bölümde çok da açık olmayan bir ifadeyle, uçak bileti satın alındıktan sonra buna ilaveten vergi ve harcın ödenme ihtimalinin olduğu belirtilmektedir. Havayolu şirketine dava açan davacı, tüzel kişiliğe sahiptir ve belirsizlik içeren bu şartın tüketicilere karşı ileri sürülemeyeceğini iddia etmektedir. Davacı tarafından, bu şartın genel işlem şartı kapsamında geçersiz olduğunu ifade edilmiş; BGB § 309/I dikkate alındığında bu şart neticesinde kısa bir süre içerisinde tüketicinin tekrar ödemesi gereken bir tutar ortaya çıkacağı belirtilmiştir. Mahkemenin yetkisinin tespitinin ardından, BGB § 309/I'nin bu ihtilafta uygulanıp uygulanmayacağı ve Letonya hukukun uygulama alanı bulup bulmayacağı tartışılmıştır. Alman hukuku uyarınca, -Roma I Tüzüğü'nden önce- EGBGB md. 28'e göre karar verilmekteydi. EGBGB md. 28, hukuk seçimi olmadığında en sıkı ilişkili ülkenin hukuku uygulanmaktaydı; EGBGB md. 28/V'de ise, daha sıkı ilişkili ülkenin hukuku uygulanacağını ifade etmekte ve bu halde ikinci fıkranın uygulanmayacağını düzenlemekteydi. Alman Federal Mahkemesi'nin kararı uyarınca, EGBGB md. 28/V bu olayda uygulanmamıştır. Federal Mahkeme, daha sıkı ilişkili hukukun tespiti istisnai bir uygulamadır; bu ihtilafta web sayfasının "de" ile bitmesi, daha sıkı ilişkili ülkenin hukuku tespit edilerek ihtilafa Letonya hukuku yerine Alman hukukunun uygulanmasını sağlamamaktadır, şeklinde karar vermiştir (Mülga EGBGB md. 28 düzenlemesi, şu an yürürlükte olan MÖHUK md. 29 ile hemen hemen aynı içerikteydi (Tekinalp: 1988: 63)).

4. Roma Tüzüğü md. 5 Kapsamındaki Düzenleme

Mülga Roma Konvansiyonu md. 4 sadece taşıma sözleşmesine yer vermekteydi. Roma I Tüzüğü ise taşıma sözleşmelerini kapsamlı bir şekilde düzenlemiştir. Eşya taşıma sözleşmeleri Tüzük md. 5/I'de yer almaktadır. Tüzük md. 5, havayolu, karayolu ve denizyolu taşımacılığının yanında multimodal taşımacılıklarda uygulanmaktadır (Martiny, 2018: Rn. 8; Soergel ve v. Hoffmann, 1996: Rn. 84). Bu madde uyarınca, eşyanın taşınmasına ilişkin sözleşmelere uygulanacak hukuka dair tarafların seçim yapmamaları halinde, taşıyıcının mutad

meskeninin bulunduğu ülke, aynı zamanda malların teslim alındığı veya teslim edildiği yer veya gönderenin mutad meskeninin bulunduğu ülke ise sözleşmeye bu ülke hukuku uygulanır. Staudinger, bu maddeyle ilgili Tüzük'ün Fransızca çevirisinde hata olduğunu; hukuk seçimi yapılsa dahi md. 5/I'in uygulanacağı gibi bir anlam çıktığını ifade etmektedir (Staudinger, 2018: 62).

Tüzük'te, taşıyıcının mutad meskeninin sıkı bağlantılı ülke hukuku olarak belirlendiği görülmekte olup, bu hukukun belirli şartların sağlanması halinde uygulanacağı vurgulanmıştır (Martiny, 2018: Rn.6). Madde kapsamında, Tüzük md. 19 uyarınca sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutad mesken esas alınmaktadır (Wagner 2008: 223; Staudinger, 2018: Rn. 29). Tüzük md. 5/I'te belirtilen şartların gerçekleşmemesi halinde, sözleşmeye taraflarca kararlaştırılan teslim yerinin bulunduğu devletin hukuku uygulanmaktadır. MÖHUK md. 29'da şartların gerçekleşmemesi halinde uygulanacak hukuku işaret eden bir kaide yer almadığından, yukarıdaki görüş ayrılıkları ortaya çıkmaktadır. Tüzük md. 5/III'de ise istisna kaidesi yer almaktadır. Buna göre, hukuk seçiminin yapılmamış olduğu hallerde, somut olayın tüm şartlarına göre sözleşmenin birinci veya ikinci fıkrada belirtilen ülkelerden başka bir ülke ile açıkça daha sıkı ilişkili olması halinde sözleşmeye bu ülkenin hukuku uygulanacaktır.

Düsseldorf Yüksek Mahkemesi'nin (OLG Düsseldorf) multimodal taşımacılık firmasının edimini kararlaştırılan şekilde ifa etmemesinden doğan ihtilafta uygulanacak hukuku nasıl tespit dikkat çekicidir. Multimodal taşımacılık, prensip olarak yüklerin aktarma yoluyla birden fazla taşıma modunun kullanarak taşınması anlamına gelmektedir. Multimodal taşımacılıkla alanında paket taşımacılığıyla uğraşan bir firmanın edimi, malları Almanya'dan teslim alarak Meksika'ya götürmek ve Meksika gümrüğünden geçirmektir. Firma, paketleri, tırla Köln havaalanına götürecek, mallar oradan Meksika'ya taşınacaktır. Tarafların anlaşmaları uyarınca, paketlerin Meksika gümrüğünden geçirilmesi de multimodal taşımacılık yapan şirketin sorumluluğu altındadır. Paketler tır ve daha sonra uçakla taşındıktan sonra Meksika'ya ulaştırılmıştır. Ancak multimodal taşımacılık firması gümrük yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Meksika'ya ulaşan paketler gümrüğe sokulmadığı için, 60 gün sonra Meksika'daki yetkililer tarafından imha edilmiştir. Davacı, zarara uğrayanın sigorta şirketidir. Açılan davada multimodal taşıma sözleşmesinde uygulanacak hukukun tespiti tartışılmıştır. Düsseldorf Yüksek Mahkemesi, Roma I Tüzüğü md. 5/I uyarınca ihtilafa Alman hukukunun uygulanacağına karar vermiştir. Mahkeme, dava sürecinde tartışılmasına rağmen Tüzük md. 5/III'i (hukuk seçiminin yapılmamış olduğu hallerde, somut olayın tüm şartlarına göre sözleşmenin birinci veya ikinci fıkrada belirtilen ülkelerden başka bir ülke ile açıkça daha sıkı ilişkili olması halinde sözleşmeye bu ülkenin hukuku uygulanır) söz konusu ihtilafa uygulamamıştır. Mahkeme, Tüzük md. 5/III'ün istisnai bir kural olduğu üzerinde durmuş; multimodal taşımacılık firmasının iş yerinin Almanya'da olduğunu ve paketlerin teslim edildiği yer ile teslim alanın iş yerinin de Almanya'da olduğunu belirterek, ihtilafta Roma I Tüzüğü md. 5/I'in şartlarının oluştuğuna dair karar vermiştir.

Roma I Tüzüğü, kişilerin taşınmasını da aynı maddede düzenlemiştir. Tüzük md. 5/II uyarınca, kişilerin taşınmasına ilişkin sözleşmelere uygulanacak hukukun taraflarca seçilmemiş olması halinde, yolcunun mutad meskeninin bulunduğu ülke aynı zamanda kalkış veya varış yerinin bulunduğu ülke ise sözleşmeye bu ülke hukuku uygulanacaktır; bu şartların yerine gelmemesi halinde sözleşmeye taşıyıcının mutad meskeninin bulunduğu ülke hukuku uygulanacaktır. Bu sözleşmelere uygulanacak hukuka ilişkin hukuk seçimi ayrıca sıralanmıştır: yolcunun mutad meskeninin bulunduğu ülke hukuku veya taşıyıcının mutad meskeninin bulunduğu ülke hukuku veya taşıyıcının esas idare merkezinin bulunduğu ülke hukuku veya kalkış yerinin bulunduğu ülke hukuku veya varış yerinin bulunduğu ülke hukuku (***Mankowski***, 2008: 350; Bleckat, 2107: 210).

Frankfurt Mahkemesi'nin (LG Frankfurt) Tüzük md. 5/II uyarınca verdiği kararın açıklaması, Tüzük md. 5 düzenlemesinin daha iyi izah edilmesi açısından önem taşımaktadır. Frankfurt Mahkemesi'nde görülen davaya konu olay şu şekildedir: İsrail vatandaşı davacı, Bangkok'a gitmek için Kuveyt Havayolları'ndan uçak bileti almıştır. Uçak Frankfurt'tan Kuveyt'e gidip, orada 5 saat süreli aktarma yaptıktan sonra Bangkok'a devam edecektir. Davacı, satın aldığı bileti cep telefonundan tekrar gözden geçirirken vatandaşlığını ilgili haneye girmediğini fark etmiş ve ayrıca vejetaryen menüsünü seçmeyi unuttuğunu görmüştür. Bunun üzerine ilgili havayoluna e-posta yazmıştır. Kuveyt Havayolları'nın aynı gün gönderdiği yanıtta kendisine uçuşun sağlanamayacağı belirtilmiştir. Davacı bunun üzerine Kuveyt Havayolları'na dava açmış, satın aldığı uçuşun

kendisine sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Davalı Kuveyt Havayolu, davacının bu talebinin yerine getirilemeyeceğini, 1964 tarihli ve 21 numaralı Kuveyt Kanunu'nda İsrail vatandaşları ile sözleşme akdedilmeyeceğine dair bir düzenleme yer aldığını; buna ek olarak, İsrail vatandaşlarının Kuveyt'e yolculuk etmelerine de müsaade edilmediğini açıklamıştır. Frankfurt mahkemesinde görülen davada, öncelikle mahkemenin yetkisi tartışılmış ve mahkeme davayı görmeye yetkili bulunmuştur. Mahkeme, yetkiye dair ihtilafta Brüksel I-a Tüzüğü'nün uygulanamayacağını, çünkü davalının iş yerinin Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden birinde olmayıp, Kuveyt'te olduğunu, bu nedenle yetkinin ZPO § 29'ya göre tespit edildiğini hükme bağlamıştır. İhtilafa uygulanacak hukukla ilgili olarak mahkeme öncelikle ifa yerini tespit etmiştir. Buna göre, ifa yeri Frankfurt'tur, zira planlanan seyahatte bir engel çıkmasaydı, uçuş Frankfurt'ta başlayıp tekrar Frankfurt'ta sona erecekti. Taraflar arasındaki yolcu taşıma sözleşmesinin hangi hukuka tabi olduğu meselesinin tespitine bakıldığında, davacının uçak biletini aldığı, fakat taraflar arasında hukuk seçimi olmadığı görülmüştür. Bu nedenle Tüzük md. 5/II uygulama alanı bulacaktır. Davacı Berlin'de ikamet etmektedir; bunun yanı sıra davacı Almanya'dan seyahate çıkacağı için ihtilafa Tüzük md. 5/II uyarınca Alman hukuku uygulanacaktır. Bu tespitlerden sonra, Alman mahkemesi, Alman hukuku uyarınca, Kuveyt Havayolları'nın davacının talebini hukuken ifa edemeyeceğine ve sözleşmenin konusunun imkansız olduğuna karar verilmiş; davacının davalıdan talep edilebilir bir hakkının söz konusu olmadığını hükme bağlamıştır. Alman mahkemesi, ihtilafla ilgili Alman kamu düzeninin açık olarak ihlal edilmediğini kararda ayrıca belirtmiştir. Alman hukukunda da belirli boykot düzenlemeleri yer aldığından ve davacının ana isteğinin Kuveyt'e değil Bangkok'a gitmek olduğundan, davacının bu seyahat hakkını başka bir uçak firması ile de gerçekleştirebileceğini belirtmiştir.

SONUÇ

Milletlerarası alanda imzalanmış, demiryolu, karayolu veya havayolu taşımacılığına dair özel sözleşmelerin veyahut milletlerarası taşıma hukuku alanında hazırlanmış diğer sözleşmelerin uygulanmasının söz konusu olmadığı hallerde, yabancılık unsuru içeren eşya taşıma sözleşmeleri MÖHUK md. 29 kapsamında değerlendirilmektedir. Bu nedenle, yabancılık unsuru taşıyan eşya taşınmasına dair sözleşmelere uygulanacak hukukun tespiti son derece önem arz etmektedir. İncelemede öncelikle MÖHUK md. 29'un uygulama alanı belirtilmiştir. Konusu eşya taşımacılığı olan ihtilaflar MÖHUK md. 29 kapsamına girmektedir ve tarafların irade serbestisi içerisinde hukuk seçimi yaptığı hallerde, seçilen hukuk uygulanacaktır. Taraflarca seçilen hukuk açık veya örtülü olarak seçilmiş olabilir. Taraflarca hukuk seçimi yapılmadığı halde MÖHUK md. 29/II uygulanacaktır; ancak md. 29/II'deki şartların sağlanamaması halinde yani kesişim kümesinin boş kalması durumunda bu fıkra uyarınca uygulanacak hukuk tespit edilememektedir. Gerekçe ve bir görüş bu halde MÖHUK md. 24'e gidilmesini ifade ederken, diğer görüş MÖHUK md. 29/III'te yer alan istisna kuralına gidilmesini savunmaktadır. İncelemede, neden MÖHUK md. 24'e gidilmesi gerektiğine dair düşüncelere yer verilmiş; MÖHUK md. 29 düzenlemesiyle mukayese yapılması açısından Roma I Tüzüğü md. 5 ve yabancı mahkeme kararları incelenmiştir.

KAYNAKLAR

Akıncı, Z. (1992). *Tarafların Yetkili Hukuku Belirlememeleri Durumunda Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk,* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi.

Akipek, J. (1972). *Türk Eşya Hukuku.* Ankara: Sevinç Matbaası.

Aybay, R. ve Dardağan, E. (2008). *Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Bayata Canyaş, A. (2011). Roma I Tüzüğü ile Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Örtülü Hukuk Seçimi, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, I/1-2011, s. 110-121.
Bleckat, A. (2017). Auskunftsanspruch des Fluggastes nach Annullierung eines Fluges? – zugleich eine Erwiderung auf Geier, ReiseRecht aktuell (RRa), NZV, s. 209-213.

Can, H ve Toker, A.G., (2016). *Milletlerarası Özel Hukuk,* Ankara: Adalet Yayınevi.

Çalışkan, Y. (2014). *Uluslararası Satım Hukukunda Kanunlar İhtilafı Meseleleri,* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
Çelikel, A. ve Erdem, B. (2017). *Milletlerarası Özel Hukuk.* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Doğan, V. (2019). *Milletlerarası Özel Hukuk.* Ankara: Savaş Yayınevi.

Staudinger, A., (2018). *VO (EG) 593/2008 Art. 5 Beförderungsverträge*, in: Ferrari/Kieninger/Mankowski, Internationales Vertragsrecht, 3. Auflage, München: Beck Verlag.

Güngör, G. (2007). *Temel Milletlerarası Özel Hukuk Metinlerinin Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Konusunda Yakınlık Yaklaşımı*, Ankara: Yetkin Yayınları.
Leible, S. (2019). *Bürgerliches Gesetzbuch,* Art. 5 Rom I-VO Rn. 34, in: Hüßtege/Mansel, BGB, 3. Aufl., Baden-Baden: Nomos Verlag.

Martiny, D. (2018). *Münchener Kommentar zum BGB,* 7. Auflage, München: Beck Verlag.

Mankowski, P. (2008). Neues aus Europa zum Internationalen Privatrecht der Transportverträge: Art. 5 Rom I-VO: TranspR 2008, s. 339-352.
Nomer, E. (2017). *Devletler Hususi Hukuku.* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Oğuzman, K. ve Seliçi Ö., (1997). *Eşya Hukuku.* İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özdemir Kocasakal, H. (2010). Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun MÖHUK m.24 Çerçevesinde Tespiti ve Üçüncü Devletin Doğrudan Uygulanan Kuralları, MHB, Cilt: 30, Sayı: 1-2, s. 27-88.

Partalcı, R. (2017). Eşyanın Taşınmasına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk Hakkındaki MöHUK Madde 29'un Değerlendirilmesi, MHB, Cilt: 37, Sayı:2, s. 761–797.

Pürselim, H.S. (2018). Milletlerarası Özel Hukukta Tüketici Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Editörler: Özel, S. ve Erkan, M., *Milletlerarası Özel Hukukta Sözleşmesel Meseleler* (s. 73-99). İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.

Sargın, F. (2002). *Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticarî Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk*, Ankara: Turhan Yayınevi.
Soergel, H.T ve von Hoffmann, B., (1996). *Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen (BGB)*, Art. 28 Rn. 84, Stuttgart: Kohlhammer.

Şanlı, C., Esen, E. ve Ataman Figanmeşe, İ. (2018). *Milletlerarası Özel Hukuk.* İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Tekinalp, G. (1986). Akdi İlişkide Objektif Genel Kural ve "En Yakın İrtibatlı Hukuk" Uygulaması, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstititüsü Kitapları, s. 439-450.

Tekinalp, G. (1988). Yeni Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunlarında Akdi Borç Statüsü ve Türk Kanunu, MHB, Cilt: 8, Sayı: 1, s. 59-70.

Tekinalp, G. ve Uyanık, A. (2016). *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları*, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Turhan, T. (1989-1990). İsviçre Devletler Özel Hukuku Federal Kanununda Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk ve Türk Hukuku, AÜHFD, Cilt: 41, Sayı: 1-4, s. 119-149.
Vyvers, C. (2013). Änderung der Rechtsprechung durch Artikel 5 Abs. 1 der Rom-I Verordnung? NZV, s. 224-226.

Wagner, R. (2008). Neue kollisionsrechtliche Vorschriften für Beförderungsverträge in der Rom I-Verordnung, TranspR, s. 221-224.

https://platinnetz.de/magazin/gesellschaft/kultur/koerperwelten-wissenschaftlich-oder-unethisch/ adresinden 20.05.2019 tarihinde alınmıştır.

Mahkeme kararları:

LG Frankfurt a. M., Urteil v. 16.11.2017 – 2-24 O 37/17: Zulässige Verweigerung der Beförderung eines Israelis durch kuwaitische Fluggesellschaft, NJOZ 2018, s. 196.

BGH, Urteil v. 9. 7. 2009 - Xa ZR 19/08 (KG): Internationale Zuständigkeit und anwendbares Recht bei transnationaler AGB-Verwendung in der EU, NJW 2009, s. 3371.
OLG Düsseldorf, Urteil v. 23.05.2018-I- 18 U 27/17: BeckRS 2018, s. 28605.